

ДҮНИЕТАНЫМ, ОНЫҢ МӘНІ ЖӘНЕ ТИПОЛОГИЯСЫ

**Орындаған : Алибек Айдана ; 203-топ;
ФилКББИ**

ФИЛОСОФИЯ ДҮНИЕТАНЫМ РЕТІНДЕ

Философияның пайда болуы.

Философия б.д.д. Бірінші мыңжылдықтың ортасында бір-біріне байланыссыз және тәуелді түрде Ежелгі Үндіде, Ежелгі Қытайда және Ежелгі Грецияда пайда болады. Және үш аймақта да философия мифология негізінде қалыптасты. Бастапқыда философиялық даналық — дәстүрлі өмір-салт пен түсінікке қарсы бағытталған сын патриархалды қағидалардың әділдігі мен ақиқаттығына білдірілген алғашқы күмән ретінде қалыптасты. Өйткені табиғи және әлеуметтік шындықты жеткілікті түсіндіре алмаған діни-мифологиялық сананың дағдарысы кезеңінде ақиқатты жалпыдан, табиғиды жасандыдан ажырату, жаңа өмірлік бағдар мен берік те сенімді дүниетаным құру қажеттілігі туды. Дүние және адамды рационалды ұғыну талпыныстары алдымен алғы философияға содан соң философияға әкеледі.

Философияның қалыптасу кезеңдері:

Мифология

(алғашқы қауымдық мәдениет және барлық өркениеттер мәдениеті)

Алғы философия

(Египед, Үнді, Месопатамия, Иудея, Қытай, Греция)

Философия

(Үнді, Қытай, Греция)

Философия пәнінің негізгі бөлімдері.

Философия пәні деп философия қарастыратын мәселелер мен сұрақтарды айтады.

Философия мынадай негізгі бөлімдерден құралады:

1. Онтология (болмыс туралы ілім)
2. Гносеология (таным туралы ілім)
3. Антропология (адам туралы ілім)
4. Аксиология (құндылықтар туралы ілім)
5. Этика (мораль туралы ілім)
6. Логика (ойлау заңдары туралы ілім)
7. Эстетика (сұлулықтың заңдары мен канондары туралы ілім)

Философиялық дүниетаным және дүниетанымның тарихи түрлері

Дүниетаным — дүние және ондағы адам орны туралы тұтас көзқарас. Тарих дамуында адамзат дүниетанымының үш тарихи түрі қалыптасты:

мифология;

дін;

философия;

мифология- (гректің аңыз сөзінен) көршілер туралы реалды түсінікпен қатар фантастикалық қиялдың қосындысынан тұратын ежелгі қоғам дүниетанымы, қоғамдық санадың формасы.

Миф жауап беруге тырысатын негізгі сұрақтар:
әлемнің, жердің және адамның жаратылуы;
табиғи құбылыстар туралы түсінік;
адам өмірі, тағдыры, өлімі, әрекеті жетістіктері т.б.;
борыш, ар намыс, имандылық мәселелері;

Мифтің белгілері және сипаты

- 1) табиғатты жанды тіршілік ретінде қабылдау;
- 2) фантастикалық құдайларға, олардың өзара қатынасына, байланыстарына сену;
- 3) абстрактылы ойлаудың болмауы;
- 4) мифтің нақты өмірлік еңбектері (шаруашылық, схиһиядан қорғану т.б.) шешуге бағытталған практикалық сипаты;
- 5) мифологиялық сюжеттердің біркелкілігі мен тереңге бойламайтын үстірт, жеңіл мағыналылығы;

Философия — дүниетанымның ғылыми теориялық түрі. Философиялық дүниетанымның діни және мифологиялық дүниетанымдардан айырмашылығы:

- 1) нақты ұғымдар мен категориялардан құралады;
- 2) қиялға, сенімге емес, білімге сүйенеді;
- 3) рефлексивті (ойдың өз өзіне бағытталуы)
- 4) қиындылығы (ішкі тұтастық пен жүйелікке негізделеді)

Осылайша, философия - рационалдылықпен, жүйелікпен және қисындылығымен ерекшеленетін дүниетанымның жоғарғы деңгейі мен түрі.

Философияның дүниетаным ретіндегі эволюциясы үш кезеңнен өтеді:

- 1) космоцентризм
- 2) теоцентризм
- 3) антропоцентризм.

Космоцентризм -әлем, табиғат құбылыстары.

Сыртқы күштердің Космостың күшімен, әсерімен, шексізділігімен, түсіндірілетін тіршіліктің Космостық циклдарға тәуелділігін тұжырымдайтын философиялық дүниетаным

Теоцентризм -бүкіл болмыс, тіршілік тек қана күдіреттің, Құдайдың үстемділігімен түсіндірілетін пікірге сүйенетін философиялық дүниетанымның түрі.

Антропоцентризм — орталығында адам мәселесі тұрған философиялық дүниетаным түрі.

Философиялық білімнің ерекшелігі

Философиялық білімнің басты ерекшелігі оның екіұдайылығында.

Ол ғылыми білімге жақын пәні, әдістері, логикалық ұғымдық аппаратты ғылыммен ортақ.

Сонымен қатар философиялық таза түрдегі ғылыммен білім де емес. Философияның басқа барлық ғылымдардан айрықша белгісі адамзат жинақтаған білімдердің барынша жалпыланған түрі, теориялық дүниетаным болуында.

Философия пәні кез-келген нақты ғылымдардың зерттеу пәнінен ауқымды. Философия білімді жалпылайды, кей ғылымдарды біріктіреді, бірақ, бар ғылыммен білімдерді сарқып, жойып, мәнсіздендірмейді. Ол ғылымдардың барлығына ортақ сипатты құбылысты ғана қамтып, нақты, арнайы білімдерді сол ғылымның еншісіне қалдырады.

Философиялық білімнің ерекшелігі мынада:

құрылымы күрделі (онтология, гносеология, логика т.б.)

барынша жалпы, теориялық сипатта;

ғылымдардың негізінде жатқан базалық, басты идеялар мен ұғымдарға сүйенеді;

көбінесе субъективті философиялық жүйелермен, идеялармен қатар философтардың дүниетанымдардың таңбасы, ойлау ерекшеліктері де қоса беріледі;

Философиялық функциялары

Философияның қызметі — функцияның мақсат қызметтері мен арналуы іске асатын негізгі қолданылу салалары.

Функцияның негізгі функциялары мынадай:

1. дүниетанымдық;
2. методологиялық;
3. теориялық;
4. гносеологиялық;
5. аксиологиялық;
6. әлеуметтік;
7. тәрбиелік -гуманитарлық;
8. сындарлы;
9. футурологиялық.

Философия дамуның негізгі тарихи кезеңдері.
Философия тарихын мынадай кезеңдерге бөлу
қабылданған:

Ежелгі Дүние дәуірі (б.д.д. I-мыңжылдықтың ортасынан
529(476)жылдарға дейін).

Ортағасырлар дәуірі (529 (476) жылдан XIV
ғасырлардың ортасына дейін).

Қайта өрлеу дәуірі (XIV ғасырдың ортасынан -XVII
ғасырға дейін).

Жаңа Заман дәуірі (XIV ғасырдан қазірге дейін XXI)
Жаңа Заманның бас кезі (1640жылдан -1688жылға
дейін)

Ағартушылық дәуір
(1688жылдан-1799 жылға дейін)

Неміс классикалық философиясы (1850 жылдардан
1970жылдарға дейін)

Қазіргі Заман философиясы (XIX ғасырдан -XXI ғасырға
дейін)

Назарларыңызға
рахмет!!!